

Staartproblemen

Een mooie staart is een sieraad voor een paard. Helaas kan de staart door ziekte of trauma verloren gaan.

Dat is soms pech, soms eigen schuld, maar ook altijd heel vervelend.

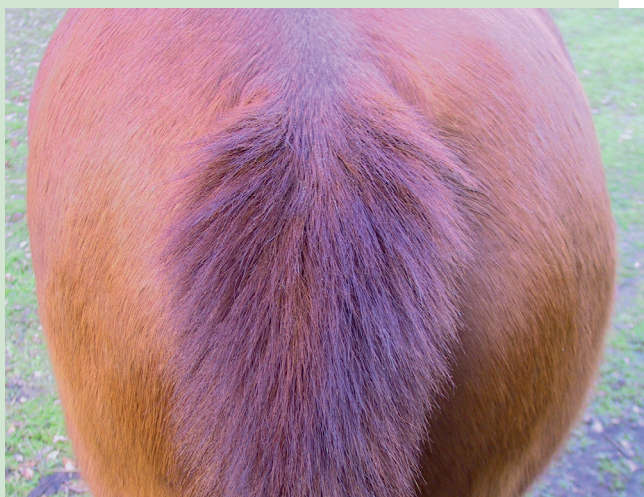
Tekst & beeld: PROF.DR. MARIANNE SLOET, FACULTEIT DIERGENEESKUNDE, UNIVERSITEIT UTRECHT

Culicoides obsoletus is de meest voorkomende knut bij het paard en veroorzaker van staart- en maneczeem.

Staart van een twaalf jaar oude pony met staart- en maneczeem in de zomer.

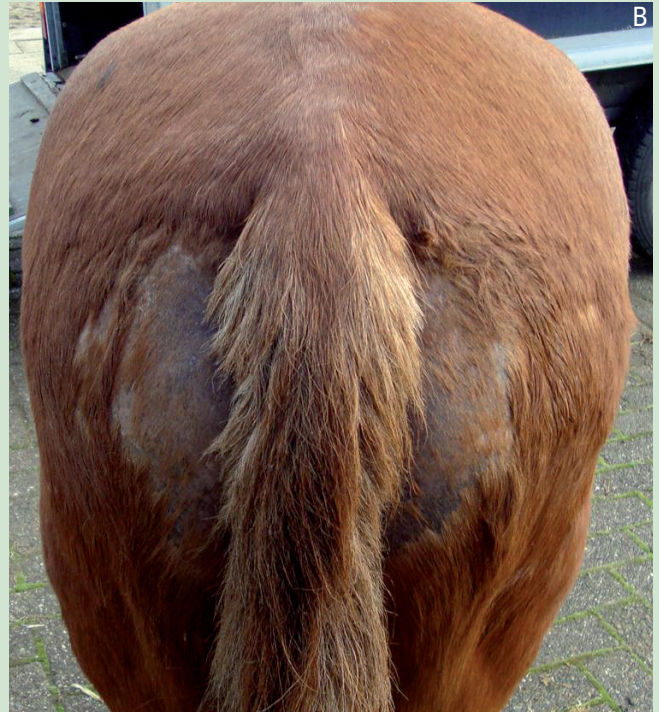
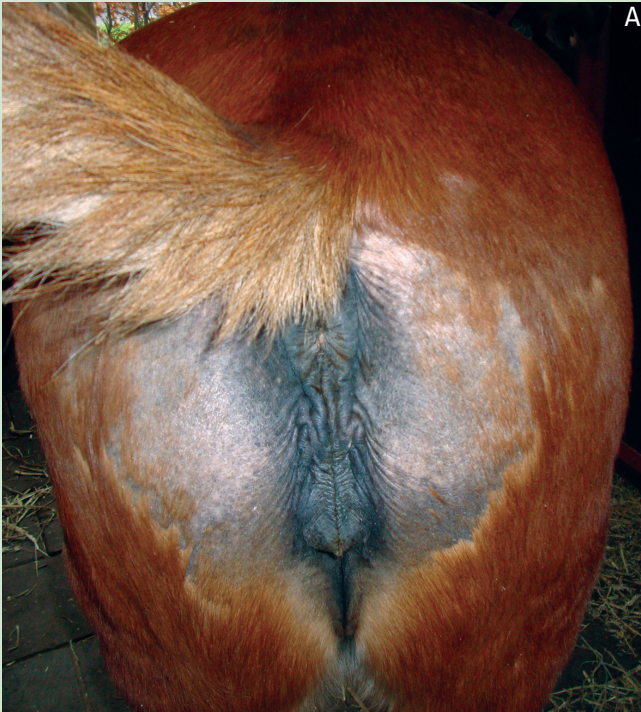

Dezelfde pony aan het eind van de winter; dit is de typische uitgroei van een staart die in de zomer was beschadigd door staart- en maneczeem. Iets om bij de koop van een paard dus ook op te letten.

Het meest voorkomende probleem is het kapot schuren als gevolg van staart- en maneczeem. Ook de aarsmade is nogal eens de oorzaak van het kapot schuren van de staart. Opvreten van de staart is heel vervelend en moeilijk te voorkomen. Huidontsteking van de staartwortel komt gelukkig maar zelden voor, maar is heel lastig te behandelen. Tumoren van de staart komen bij schimmels nog al eens voor (melanomen), maar zijn doorgaans niet op zichzelf staand: het gebied rond de anus doet doorgaans uitgebreid mee. Trauma van de staart is heel zeldzaam, met één uitzondering: 'te strak bandageren' en/of een staartbandage te lang laten zitten.

Staart- en maneczeem (SME)

Een betere naam voor SME is insectenovergevoeligheid of *Culicoides* overgevoeligheid. De veroorzakers zijn bepaalde knuttensoorten (vooral *Culicoides obsoletus*). Beten van deze knutten leiden tot een allergische reactie waarbij ernstige jeuk optreedt in de periode waarin de knutten actief zijn (april – oktober); vaak aan de manen en de staart, maar soms ook aan het hoofd, de oren en/of de buik. Als gevolg van het schuren gaan de haren kapot en wordt de huid meer of minder ernstig beschadigd. Er is al heel veel onderzoek naar deze vervelende aandoening gedaan, maar er is nog steeds geen goede oplossing. Het beste is om te voorkomen dat de knutten het paard kunnen bijten en hiervoor zijn allerlei insectendekens in de handel, zo nodig met hoofdkap en buikdek. De dierenarts kan de jeuk eventueel met medicijnen remmen, maar hier kleven ook belangrijke nadelen aan zoals incidenteel hoefbevangenheid. Het is in ieder geval zaak om de huid van de aangetaste staart zo goed mogelijk schoon te houden. Insectenwerende sprays werken doorgaans maar matig. Het beschermen tegen knuttenbeten (afdekken of binnen zetten) blijft het allerbelangrijkste. Een alternatief is om het paard of de pony te verplaatsen naar een gebied met minder knutten.

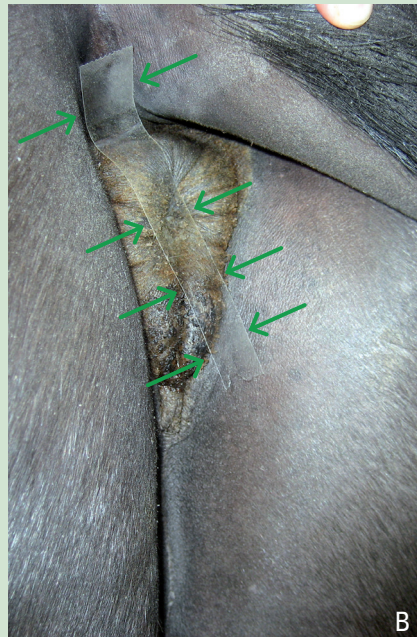
Met dank aan Madeline Sillis.

Aarsmade

De belangrijkste aarsmade is *Oxyuris equi*, een worm die leeft in de dikke darm. Het vrouwtje komt via de anus naar buiten om eieren te leggen op de huid rond de anus en dit leidt tot jeuk. De staart wordt soms opzij gehouden bij het schuren, maar soms ook niet en dan kan de aandoening wel wat op SME lijken. De eitjes van de aarsmade zijn door de dierenarts makkelijk aan te tonen door een plakbandpreparaat onder de microscoop te bekijken. De behandeling bestaat uit het ontwormen met een geschikt wormmiddel en het zorgvuldig schoonmaken van de anus en omgeving (bijvoorbeeld met een babydoekje). Er is nog wel wat resistentie bij aarsmeden en daarom is het goed om samen met de dierenarts een keuze te maken.

Schuren van de achterhand ten gevolge van aarsmade in november (A). Deze pony legde zijn staart in de voerbak en schuurde dus alleen zijn billen en niet de staartwortel. Drie maanden na het ontwormen waren de plekken grotendeels genezen (B).

Een negenjarige Tinker met aarsmeden. Dit dier schuurde niet alleen rond de anus, maar ook de staart kapot (A). Met de plakbandmethode, (B) (= plakband over de anus geplakt en daarna op glaasje) (C) kunnen de *Oxyuris*-eieren worden aangetoond (D).

Vraat

Een enkele keer komt het voor dat het veulen de staart van de merrie kapot bijt en/of de haren eruit trekt. Paarden kunnen dit ook bij elkaar doen. De oorzaak hiervoor is eigenlijk niet bekend. Om dit te voorkomen zijn er diverse smerig ruikende en/of vies smakende middelen in de handel. Ook eet een paard incidenteel zelf de haren van de staart op als het dier echt onvoldoende ruwvoer te eten krijgt, of bijvoorbeeld moet vasten voor een operatie. Het is belangrijk dit snel te onderkennen en de staartharen zo in te pakken dat het paard er niet bij kan, zonder te strak te bandageren (zie later).

Alopecia areata

Alopecia areata (= pleksgewijze kaalheid) is een immuun-gemedieerde (= door een storing in het immuunsysteem veroorzaakte) afwijking, waarbij pleksgewijs de lichaamsharen en de haren van manen en staart verloren gaan. De huid is daarbij op het oog volledig intact. In een biopt kunnen, in een vroeg stadium, soms de witte bloedcellen worden gezien die de haarwortels aanvallen, maar een biopt levert nogal eens niets op. Er is geen behandeling tegen alopecia areata, maar vaak komen de haren in de loop van maanden tot vele jaren weer terug. Met name het ontbreken van de staartharen wordt door eigenaren vaak als bijzonder vervelend ervaren. Het gebruik van een kunststaart is mogelijk, maar slechts voor korte periodes omdat anders schuurplekken aan de eigen staartstomp optreden.

Huidontsteking

Een enkele keer komt een huidontsteking voor van de huid van de staartwortel, zonder dat er sprake is van schuren als eerste oorzaak. Er is doorgaans niet bekend waarom zo'n huidontsteking optreedt. Dit zijn vaak heel lastig te behandelen huidproblemen omdat een eigenaar niet zo genegen is om de hele staartwortel kaal te scheren en dan met een ontsmettend middel te gaan wassen. Vaak is dit echter wel noodzakelijk om het probleem echt te kunnen oplossen. Incidenteel zijn zelfs antibiotica nodig om de ontsteking te onderdrukken. Het is het beste dit te doen nadat er een bacteriekweek met een gevoeligheidsbepaling is uitgevoerd. De dierenarts kan het monster afnemen en insturen.

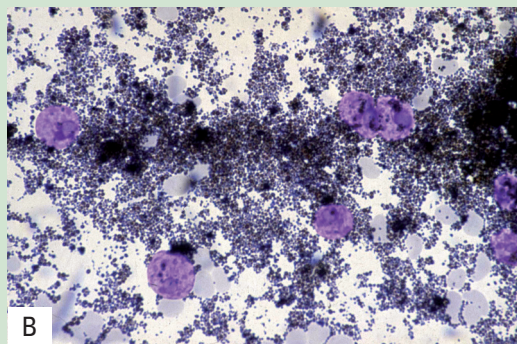
Paard met alopecia areata, waarbij op het hoofd en het lichaam, maar ook van de staart, veel haren verloren zijn gegaan.

Uitgebreide pussende ontsteking van de huid van de staart (A); nadat het restant van de haren is afgeschoren wordt pas duidelijk hoe uitgebreid de ontsteking is (B).

Tumoren

De meest voorkomende huidtumor van de staart is het melanoom dat veelvuldig bij oudere schimmels wordt gezien en dan niet alleen onder de staart, maar ook rond de anus en in de keelstreek. Afhankelijk van de plaats, de grootte en het aantal tumoren zal de dierenarts wel of geen behandeling adviseren. Als er alleen enkele kleine tumoren aan de onderkant van de staartwortel zitten kan verwijderen worden overwogen. Het nadeel is dat de wondjes na verwijdering moeilijk genezen, omdat het natuurlijk een gebied is wat makkelijk infecteert met alle problemen van dien. In tegenstelling tot bij de mens zaaien melanomen bij het paard doorgaans niet uit. Wel kunnen ze op veel plaatsen tevoorschijn komen en uiteindelijk leiden tot verlies van het paard. Vaak is 'afblijven' toch de beste optie, maar dit moet zorgvuldig van geval tot geval worden overwogen. Er was even de hoop dat er een anti-tumormiddel voor melanomen beschikbaar zou komen, maar de resultaten zijn voorlopig teleurstellend. Bij andere soorten tumor van de staart is snelle volledige verwijdering vaak wél aan te bevelen. Het is dus raadzaam bij bobbel op of rond de staart altijd direct een dierenarts te raadplegen.

Kleine melanomen onder de staart (A). Een uitstrijkje van een dunne naald aspiratie biopsie toont na kleuring heel duidelijk de donkerpaarse melanine korrels, kenmerkend voor deze tumor (B).

Veel grotere en uitgebreidere melanomen onder de staart.

Trauma

› Couperen

Beschadiging van de staart komt bij de warmbloed zelden voor. Couperen van de staart zoals dat tot voor kort, ondanks het verbod, nog veelvuldig bij koudbloeden gebeurde, leidde nogal eens tot hele vervelende diepe infecties met soms dodelijke afloop. Gelukkig is nu niet alleen het couperen verboden, maar ook het rijden met of showen van paarden met een gecoupeerde staart is niet meer toegestaan.

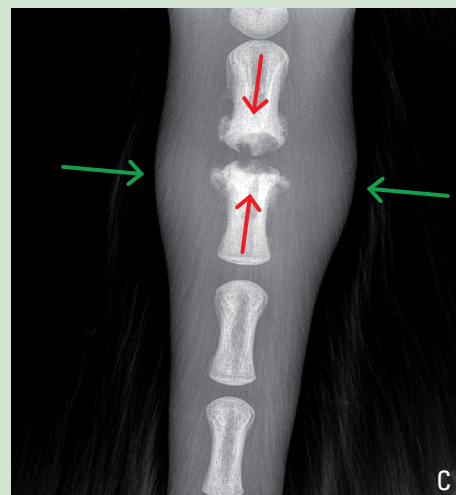
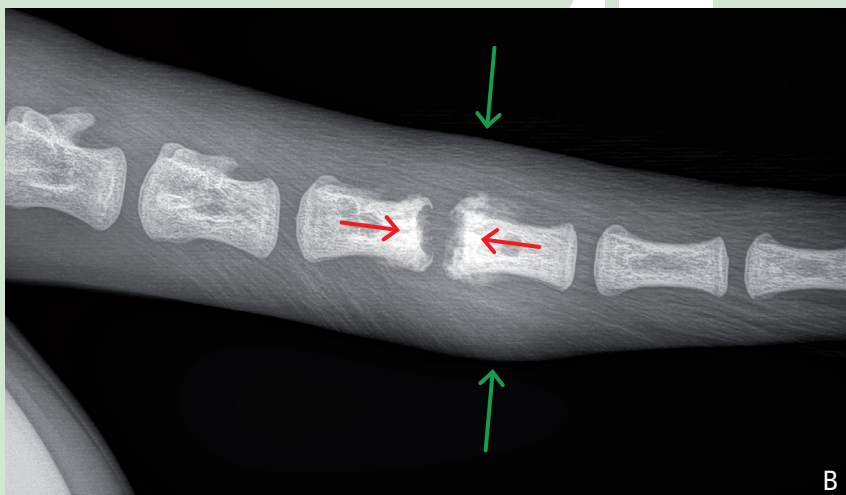
› Scheren

Het toiletteren van de staart is een onderwerp van veel discussie en dat is niet het onderwerp van dit artikel. Als men echter de staart wil scheren, let er dan op dat de scheermachine goed schoon en gedesinfecteerd is en dat de mesjes echt scherp zijn. Dan is de kans op een huidontsteking het kleinste. Niet scheren is veiliger.

› Kneuzen

Soms is er sprake van een kneuzing van de staart, zonder dat bekend is waardoor dit is veroorzaakt. Er wordt dan gedacht aan kneuzen tussen de tralies, achteruit tegen een paal aanlopen of vallen (zoals tegen de achter-stang in een trailer). Vaak is er ook beschadiging van de huid zichtbaar, maar soms ook niet. Soms is behandeling nodig en soms niet. Vaak is het zinvol om röntgenfoto's te laten maken door de dierenarts en aan de hand van de gevonden veranderingen zo nodig een therapie in te stellen.

Een driejarige Hannoveraanse merrie had sinds twee maanden een langzaam groter wordende verdikking van de staartwortel (A). Niet echt pijnlijk, wel wat roder. Op de beide röntgenfoto's (B en C) werd duidelijk dat sprake was van een weke delenswelling (groene pijlen) en een ontsteking van twee wervels en de tussenliggende tussenwervelschijf (rode pijltjes). De oorzaak is niet gevonden, maar het probleem is wel genezen.

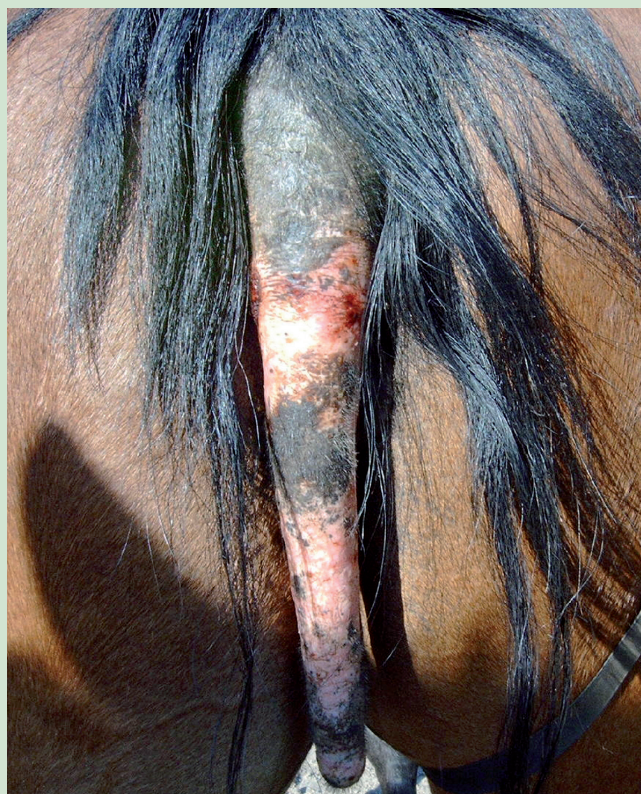
Dit paard kwam binnen met de staart met wat restantjes weefsel nog aan het lichaam hangend. Tijdens het onderzoek deed het paard één stap naar voren en stond de dierenarts met de staart los in zijn hand. De hele staartwortel was afgestorven; deze staart was gebandageerd en door ernstige privéomstandigheden was de bandage bijna een week blijven zitten en in die periode was de staartwortel dus volledig afgestorven.

› Te strakke staartbandage

Een te strakke staartbandage is helaas nog steeds een regelmatig optredend probleem met soms desastreuze gevolgen: het verlies van de hele staart! Dit risico wordt door veel paardenhouders volledig onderschat en vaak wordt de ernst in eerste instantie helemaal niet ingezien. De gang van zaken is doorgaans als volgt: de staart wordt gewassen en de nog natte staart wordt gebandageerd om de haren mooi recht te laten opdrogen. Echter, tijdens het drogen wordt de bandage strakker en als deze niet binnen enkele uren wordt verwijderd, worden de bloedvaten van de staarthuid (en dieper) langdurig dichtgedrukt waardoor de onderhuidse weefsels gaan zwellen (immers de aders worden eerder dichtgedrukt dan de slagaders). Daardoor krijgen de huid en de dieper gelegen delen onvoldoende zuurstof en sterven af. In eerste instantie alleen de huid, maar op een bepaald moment is het afstervingsproces onomkeerbaar en zal de hele staart afvallen. •

De huid van de staart is ernstig aangetast door onvoldoende bloedvoorziening door een te strakke staartbandage; het is de vraag of de haren ooit nog terug zullen komen.

Met dank aan Emi Visser (specialist Chirurgie Paard), dr. Jos Ensink (specialist Chirurgie Paard), dr. Antoon Jan van den Belt (specialist Veterinaire Diagnostische Beeldvorming) en Astrid van den Brom-Spienburg (specialist Inwendige Ziekten Paard).